

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การประปานครหลวง (กปน.) จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2510 ตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 โดยเป็นรัฐวิสาหกิจ รวมกิจการกองประปากรุงเทพฯ สังกัดกรมโยธาเทศบาล การประปาเทศบาลนครธนบุรี สังกัดเทศบาลนครธนบุรี การประปานครบุรี สังกัดกองประปาภูมิภาค กรมโยธาเทศบาล และหมวดการประปาเทศบาลเมืองสมุทรปราการ สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรปราการ เป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้ชื่อ “การประปานครหลวง”

การบริหารงานของ กปน. เป็นลักษณะผูกขาด (Monopoly) เป็นผู้ผลิตและจำหน่ายน้ำประปารายเดียวในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ไม่มีการแข่งขันกับองค์กรอื่น แต่นโยบายที่ใช้บริหารงานไม่สามารถทำได้ตามทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากการบริหารงานของกปน. เป็นไปตามนโยบายภายใต้การควบคุมของรัฐบาล รวมทั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งต่าง ๆ ในการดำเนินงานที่เป็นไปตามขั้นตอน ดังนั้น ในการจัดเก็บค่าน้ำตามอัตราค่าน้ำในปัจจุบัน จึงเป็นราคาที่ถูกกำหนดควบคุมโดยรัฐบาลไม่ได้กำหนดตามต้นทุนที่แท้จริงและอุปสงค์ของผู้ใช้น้ำเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด

ในปัจจุบันรัฐบาลมีโครงการจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กรรัฐวิสาหกิจหลายแห่ง โดยกำหนดนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ให้เอกชนเข้ามาถือหุ้นโดยจะนำหุ้นออกจำหน่ายในตลาดหลักทรัพย์ กปน. จัดอยู่ในกลุ่มรัฐวิสาหกิจที่มีกำไรและต้องแปลงสภาพเป็นบริษัทมหาชน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ระบบการจัดการบริหารงานต่าง ๆ จะต้องเปลี่ยนไปโดยคำนึงผลงานการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเป้าหมายของการดำเนินงานต่อไปในอนาคตจะต้องบรรลุการตอบสนองต่อผู้ถือหุ้นเข้ามาด้วย ควบคู่กับการสร้างผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

รายได้หลักของการประปานครหลวงมาจากรายได้ที่เรียกเก็บจากผู้ใช้น้ำประปาในพื้นที่เขตนครหลวงและปริมณฑล ซึ่งการจัดเก็บค่าน้ำประปาของการประปานครหลวง อัตรารายได้เก็บค่าน้ำแต่ละประเภทต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทของผู้ใช้น้ำและปริมาณการใช้น้ำในแต่ละเดือน โดยในปัจจุบันการประปานครหลวง จัดประเภทผู้ใช้น้ำประปานครหลวง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ใช้น้ำประเภทที่พักอาศัย, ผู้ใช้น้ำประเภทธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรม และอื่น ๆ

โดยหลักการในการจัดเก็บค่าน้ำ ในอัตราก้าวหน้า (ใช้น้ำปริมาณมากค่าน้ำต่อหน่วยยิ่งสูงขึ้น) และมีการเก็บค่าน้ำในอัตราขั้นต่ำ (ตามตารางที่ 1.1) แม้จะจัดเก็บค่าน้ำตามการใช้งานของแต่ละประเภท แต่ราคาที่กำหนดนั้นไม่ได้แสดงต้นทุนที่แท้จริง เนื่องจากต้นทุนค่าน้ำในแต่ละประเภทมีต้นทุนที่เท่ากัน โดยการกำหนดราคามีการควบคุมจากรัฐบาลและต้นทุนบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากอัตราค่าน้ำประเภทอื่น ดังนั้นในการกำหนดราคาค่าน้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่ 1 เก็บค่าน้ำในอัตราแรกเริ่ม 0-30 ลูกบาศก์เมตรนั้นต่ำกว่าต้นทุนที่แท้จริง ถ้าผู้ใช้น้ำในปริมาณที่มากขึ้นจะเสียค่าน้ำในอัตราที่สูงขึ้นตามตารางที่ 1.1 (อัตราก้าวหน้า) แต่การจัดเก็บค่าน้ำในอัตราที่กำหนดในปัจจุบันไม่ได้ทำให้องค์กรได้รับผลกำไรสูงสุด (Maximize profit) ดังนั้นหากองค์กรต้องการกำหนดราคาใหม่เพื่อให้มีประสิทธิภาพและกำไรสูงสุด จึงมีความจำเป็นต้องหาความต้องการของผู้ใช้น้ำในแต่ละประเภทเพื่อหาจุดที่สามารถขายน้ำประปาได้ในอัตราที่กำไรสูงสุด

ตารางที่ 1.1 อัตราค่าน้ำประปา ตั้งแต่ ธันวาคม 2542

ประเภทที่ 1 (ที่พักอาศัย)		ประเภทที่ 2 (ธุรกิจ ราชการ รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรม และอื่น ๆ)	
ปริมาณน้ำใช้ (ลูกบาศก์เมตร)	ราคาค่าน้ำ (บาทต่อลูกบาศก์เมตร)	ปริมาณน้ำใช้ (ลูกบาศก์เมตร)	ราคาค่าน้ำ (บาทต่อลูกบาศก์เมตร)
0 – 30	8.50 แต่ไม่ต่ำกว่า 45.00 บาท	0 – 10	9.50 แต่ไม่ต่ำกว่า 90.00 บาท
31 – 40	10.03	11 – 20	10.70
41 – 50	10.35	21 – 30	10.95
51 – 60	10.68	31 – 40	13.21
61 – 70	11.00	41 – 50	13.54
71 – 80	11.33	51 – 60	13.86
81 – 90	12.50	61 – 80	14.19
91 – 100	12.82	81 – 100	14.51
101 – 120	13.15	101 – 120	14.84
121 – 160	13.47	121 – 160	15.16
161 – 200	13.80	161 – 200	15.49
มากกว่า 200	14.45	มากกว่า 200	15.81

หมายเหตุ (Remark)

1. ไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม (Vat not included)
2. การขายเหมา (Bulk Sale) มีราคาเฉลี่ยดังนี้
  - ประเภทที่พักอาศัย ๖ (Residence) 10.50 บาท / ลบ.ม. (Baht/cu.m.)
  - ประเภทอื่น ๆ (Others) 13.00 บาท / ลบ.ม. (Baht/cu.m.)

ที่มา: สำนักงานประชาสัมพันธ์ การประปานครหลวง

ในปัจจุบันจากสภาพขององค์กรที่เป็นของรัฐที่ทำหน้าที่ในการบริการสาธารณูปโภคให้กับประชาชนทั่วไปทำให้ ราคาจำหน่ายที่กำหนดมีอัตราที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น มีผลทำให้การบริโภคน้ำประปาฟุ่มเฟือย ไม่ประหยัด ไม่เห็นคุณค่า แม้จะเป็นการคิดค่าน้ำในอัตราก้าวหน้า แต่หากการคิดค่าน้ำยังเป็นอัตราที่ต่ำกว่าต้นทุนที่แท้จริง เพราะไม่ได้รวมถึงการลงทุนในระยะยาวที่ได้รับ การสนับสนุนจากรัฐบาล ถึงแม้ว่าน้ำดิบจะได้อมาจากแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งไม่มีต้นทุนในการผลิต แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในเขตกรุงเทพฯ ฯ และปริมาณพลได้ขยายไปอย่างรวดเร็ว มีความต้องการขยายเขตการใช้ประปาค่อนข้างสูง จึงทำให้ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำเดิมไม่เพียงพอ กับความต้องการการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการประปานครหลวง จำเป็นต้องหาแหล่งน้ำทดแทนเพิ่มขึ้น โดยใช้น้ำจากแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งมีการจัดเก็บค่าน้ำดิบจากกรมชลประทาน มีผลทำให้ต้นทุนค่าน้ำดิบเริ่มสูงขึ้น ดังนั้นการกำหนดราคาอัตราค่าน้ำของการประปานครหลวงจะต้องคำนึงถึงต้นทุนน้ำดิบเข้าไปด้วย และที่สำคัญจากนโยบายของรัฐที่จะมีการปรับเปลี่ยนสภาพการบริหารขององค์กรแห่งนี้จากรัฐวิสาหกิจแปรรูปไปสู่การเป็นบริษัทมหาชน ที่มีการดำเนินการแบบเอกชน ซึ่งหากการแปรรูปดังกล่าว การดำเนินงานของการประปานครหลวงจะต้องให้ความสำคัญกับการเป็นผู้ที่รักษาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ ในขณะที่โครงสร้างธุรกิจของการประปาในนครหลวงในปัจจุบันมีแนวโน้มที่เป็นการผูกขาดโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนสูง การใช้อำนาจรัฐในการได้มาซึ่งสิทธิในการวางท่อใต้ดิน ในพื้นที่ของรัฐและเอกชน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรที่เปลี่ยนแปลงจากรัฐวิสาหกิจมาเป็นบริษัทมหาชน ในอนาคตการตั้งราคาและการผลิตที่มีผลต่อสวัสดิการสังคมจะต้องมีการวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องที่ชัดเจน เพื่อให้การประปานครหลวงสามารถให้พัฒนาการองค์กรควบคู่กับผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาโครงสร้างการใช้น้ำประปาของผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่พักอาศัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์อุปสงค์การใช้น้ำประปา (Demand) ของผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่พักอาศัยในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

1.2.3 เพื่อศึกษาวิธีการกำหนดราคาค่าน้ำประปาของการประปานครหลวง เพื่อกำไรสูงสุด (Maximize Profit) และการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสวัสดิการทางสังคมจากผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่พักอาศัยเทียบกับกรณีการตั้งราคาประสิทธิภาพที่คำนึงถึงสวัสดิการสูงสุด

1.3 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ลักษณะของอุปสงค์ของผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่พักอาศัย

1.3.2 ทราบถึงการกำหนดราคาในการดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อน้ำประปาที่ทำให้องค์กรการประปานครหลวงมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.3.3 การประปานครหลวงสามารถกำหนดราคาค่าน้ำประปาที่เหมาะสมสำหรับองค์กร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษากลยุทธ์การกำหนดราคาค่าน้ำประปาของการประปานครหลวง โดยวิธีการประมาณอุปสงค์ (Demand) การใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่พักอาศัย เพื่อจะเป็นหลักสำคัญในการกำหนดราคาค่าน้ำของผู้ใช้น้ำประปาประเภทที่พักอาศัย โดยคำนวณหาต้นทุนที่แท้จริง และราคาที่เหมาะสมถูกต้องตามความเป็นจริงเพื่อได้กำไรสูงสุด เนื่องจากน้ำประปามีต้นทุนค่าน้ำประปาที่เท่ากัน ดังนั้น Demand จึงเป็นตัวสำคัญในการกำหนดราคาค่าน้ำเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดขององค์กร

ข้อมูลที่ใช้ทำการศึกษาเป็นข้อมูลของต้นทุน / ค่าใช้จ่ายในการผลิตน้ำประปาประกอบด้วยต้นทุนในการผลิตและจำหน่ายน้ำประปา และต้นทุนค่าน้ำดิบ ซึ่งต้นทุนในการผลิตและจำหน่ายจำแนกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ค่าใช้จ่ายทางด้านการลงทุนเพื่อขยายกำลังการผลิตน้ำประปา (Capital Cost) และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (Operating Cost) และปริมาณของน้ำประปา

กลุ่มตัวอย่างที่จัดเก็บจะเป็นการใช้น้ำประปาในประเภทที่พักอาศัย โดยเน้นตัวอย่างที่ใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคเพื่อดำรงชีวิตประจำวันจริง ไม่มีการใช้น้ำเพื่อเหตุผลอื่นใด และเป็นการ

เก็บแบบสุ่มจากฐานข้อมูลของการประปานครหลวง รวมทั้งการสอบถามจากผู้ใช้ น้ำโดยตรง
 ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาคือเดือนมีนาคม 2549

1.5. ข้อจำกัดทางการศึกษา

การศึกษานี้ได้ใช้ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายในแผนการลงทุนโครงการเพื่อขยายการผลิตของการ
 ประปานครหลวงในช่วงปีที่ทำการศึกษา โดยจะถือว่าโครงการดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจาก
 คณะรัฐบาลแล้ว จึงไม่มีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการดังกล่าวอีก

การวิเคราะห์หาอุปสงค์เฉพาะประเภทที่פקอาศัยเท่านั้น

1.6 วิธีการศึกษา

1.6.1 การสุ่มตัวอย่างข้อมูลผู้ใช้น้ำประเภทที่פקอาศัยของการประปานครหลวง กระจายทุก
 พื้นที่สาขา ตามโครงสร้างราคาของกปน. และการสอบถามข้อมูลจากผู้ใช้น้ำโดยตรงบางส่วน
 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งได้จากการเก็บรวบรวม
 จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

ข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมจากนิตสาร,วารสาร,หนังสือ รายงาน บทความ เว็บไซต์ของ
 หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประปานครหลวง

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณค่าน้ำดิบที่
 ได้จากเขื่อนแม่กลอง

ข้อมูลที่ใช้การวิจัยในการหาดัชนีค่าน้ำ ได้จาก การประปานครหลวง

1.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วน

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ(Quantitative Method) เป็นการนำข้อมูลทุติยภูมิ มาหาปริมาณ
 ความต้องการ (Demand) ใช้น้ำของผู้ใช้น้ำประเภทที่פקอาศัย และสร้างสมการต้นทุนการผลิตและ
 หาค่าต้นทุนหน่วยสุดท้าย (MC)

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เป็นการนำข้อมูลดังกล่าวมาอธิบายใน
 เชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นถึงการกำหนดราคาค่าน้ำประปาเพื่อให้ได้กำไรสูงสุดขององค์กร

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.7.1 .กปน. หมายถึง การประปานครหลวง

1.7.2 .น้ำดิบ หมายถึง น้ำที่การประปานครหลวงนำมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ
 เจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการผลิตน้ำประปา

1.7.3 น้ำผลิตจ่าย หมายถึง น้ำประปาที่ผ่านกรรมวิธีการผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การกรอง การตกตะกอน การเติมสารเคมี (คลอรีน) เรียบร้อยพร้อมจะจัดส่งตามท่อจ่ายน้ำให้ผู้ใช้ น้ำต่อไป

1.7.4 น้ำจำหน่าย หมายถึง น้ำผลิตจ่ายที่ส่งให้กับผู้ใช้ น้ำทางท่อประปาแต่ละจุดลงด้วยปริมาณ น้ำสูญเสียที่เกิดขึ้นระหว่างขนส่ง หรือตามเส้นท่อที่ชำรุดเสียหาย ท่อแตก ท่อรั่ว

1.7.5 น้ำสูญเสีย หมายถึง ปริมาณน้ำสูบจ่ายเข้าไปท่อจ่ายน้ำของการประปานครหลวงด้วย ปริมาณน้ำที่ออกบิลใบแจ้งหนี้ และนำมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ

1.7.6 ที่อยู่อาศัย หมายถึง บ้าน อาคาร สถานที่ที่มีประชาชนอยู่หรือพักเพื่ออาศัย เป็นครัวเรือน เท่านั้น ไม่ได้ประกอบธุรกิจ อุตสาหกรรม หรือทำกิจการใด ๆ เรียกอีกอย่างว่า “ที่พักอาศัย” มีความหมายเดียวกัน